

Actori în Revoluție

In Romania, the actors played their own roles and those performances had nothing in common with the safety of stages or the excitement of action movies. It all started in December 1989, out in the open, in the balconies of the theatres and operas, in the many squares of the cities which became martyrs starting from the second half of December. A final act of a dramatic performance with no applause and cheers but with a roar of souls gathered in a single voice: the voice of freedom, because the hunger for freedom, the hunger itself, the cold and the seclusion chimed the bells and raised the curtain. For all Romanians, a simply wintry dream turned into a bloody Christmas story, with lots of heroes who changed the course of life and the destiny of a nation. The actors were well-known and loved by most Romanians, so their involvement was successful in gaining the trust of population, in those very difficult moments. Some of them lost their lives willingly, in pursuit of an idea, or unwillingly, because that was in fact their destiny.

Key-words: Eugen Moțățeanu, Valentin Voicilă, Ion Caramitru, Sergiu Nicolaescu, Călin Nemeș.

Cuvinte-cheie: Eugen Moțățeanu, Valentin Voicilă, Ion Caramitru, Sergiu Nicolaescu, Călin Nemeș.

Printre liderii revoluționari s-au distins personaje din lumea celei de a șaptea arte, care, de la această rampă, s-au lansat și în politică, în funcții de conducere: portofolii de patru ani la Ministerul Culturii – Ion Caramitru – și interimar – Mircea Diaconu (vezi Mere roșii sau „Buletin de București”) – sau au făcut lung-metraje pe tema Revoluției – Sergiu Nicolaescu (vezi filmul „15”). Am mai redat din participarea acestora, în balcon și la televiziune, și în alte numere ale revistei. Voi vorbi acum despre implicarea altor actori din alte orașe în Revoluție.

Timișoara, Aradul și Clujul au și ele actorii lor, care și-au avut rolul în vâltoarea evenimentelor.

Actul I – Timișoara, 20 decembrie 1989

Lorin Fortuna și alți lideri revoluționari coalizează și țin timișorenii adunați în spațiul dintre Opera Națională și Catedrala Mitropolitană din Timișoara, dar și la fostul Comitet Județean al Partidului Comunist Român, prin Ioan Savu și mulți alți curajoși. La microfon vorbesc apoi timișoreni de diverse vârste și profesii. Actorul Eugen Moțățeanu, de la balconul Operei Naționale din Timișoara, le vorbea și le recita timișorenilor care au umplut Piața Operei, devenită a Victoriei, apoi de la microfon, la Radio Timișoara, în cadrul cronologiei celor șapte zile de bătălie ale Timișoarei.

Actul II – Arad

La Arad se distingea, ca lider al revoluției, Valentin Voicilă, care avea să fie, după 1990, președintele C.F.S.N., apoi al C.P.U.N.

Înregistrări video-document:

Valentin Voicilă (în balconul administrației arădene, decembrie 1989):

V. Voicilă: – Se aude bine? Nu vreau să țin acum un discurs! M-auziți?

Demonstranții: – Daaaa!

V. Voicilă: – Nu vreau să țin acum un discurs patetic, nu mă interesează așa ceva! Vreau să vă spun că cele mai importante lucruri... Marea mea rugămintă, știți foarte bine că am fost împreună în aceste momente foarte grele, vă rog foarte mult, este rugămintea celor de la București, este rugămintea celor care au fost gata să-și dea viața pentru noi toți. În aceste momente, cel mai important este să fie liniște, calm și disciplină în țară! Sunteți de-acord cu mine?

Demonstranții: – Daaaa!

V. Voicilă: – Vă rog foarte mult să nu se consume băuturi alcoolice, să nu se ia lumea la harță, să nu se spargă geamuri, să nu căutați țapi ispășitori, să nu căutați voi să judecați pe nimeni, să

nu vă faceți singuri dreptate, dreptatea se va face civilizată, așa cum am și demonstrat, vă rog foarte mult!...

Mulțimea aplaudă.

V. Voicilă: – Vă rog foarte mult! Probabil unii dintre dumneavoastră s-au simțit, de-a lungul acestor ani, cum m-am simțit și eu, de multe ori, în spatele meu cu turnători, securiști și așa mai departe. Fac un apel la dumneavoastră!...

Valentin Voicilă (în balconul Operei din Timișoara):

V. Voicilă: – În decembrie, când, la București, Nicolae Ceaușescu încă vorbea, când încă se mai aplauda, în **decembrie 21, dimineața, la Arad se striga „Jos Ceaușescu!” și „Timișoara!”**.

Mulțimea: – A-ra-dul! A-ra-dul! A-ra-dul! A-ra-dul!...

V. Voicilă: – Iubiți timișoreni, în noaptea de 21 spre 22 au mai rămas 200-300 de tineri, după ce, la început, în stradă au fost 30-40.000 de oameni. Acești 300 de tineri au fost legătura între cele două zile. Între 21 și 22. Atunci am stat în genunchi, atunci ne-am rugat pentru Timișoara, pentru morții Timișoarei, și am strigat „Jos comunismul!”, „Jos dictatura!”, „Libertate!”, „Timișoara! Timișoara!”.

Mulțimea: – Li-ber-ta-te! Li-ber-ta-te!... Cinste lor! Vrem victorie!

V. Voicilă: – Iubiți timișoreni, vin de la Arad, în data de 16, probabil că unii dintre dumneavoastră știți, la Arad a avut loc un miting pentru a dovedi cetățenilor României că Timișoara nu este singură, nu a fost singură nici în decembrie. Aradul este alături de Timișoara, mai mult sau mai puțin, dar noi suntem alături de Timișoara.

Mulțimea: – U-ni-ta-te! U-ni-ta-te! U-ni-ta-te!

V. Voicilă: – Unitate!... Acum se desfășoară la Arad un miting. Cetățenii orașului Arad știu că mă aflu aici pentru că vă iubesc, pentru că vă respect și stau în genunchi în fața voastră. (...) Voi ați aprins flacăra Revoluției în România. Voi ați făcut să se afle în toată lumea că există această țară. În multe locuri nu s-a știut că există România. Iar atunci când s-a aflat, s-a aflat că Timișoara este primul oraș liber al României. Cinste vouă, iubiți timișoreni! Vă iubesc pentru totdeauna!

Mulțimea: – Jos comunismul! Jos comunismul!

V. Voicilă: – Jos comunismul!... Cine a călcat în picioare idealurile Revoluției din Decembrie va trebui să dea socoteală! Nu numai acum! Oricând, în această țară, cine va uita de 16 decembrie, cine va uita de Revoluția din România, de adevărurile ei, va trebui să dea socoteală în fața istoriei, a poporului român! (...) Revoluția Română din Decembrie a fost o revoluție creștină. Nu întâmplător această revoluție a avut loc în perioada Crăciunului, în perioada nașterii Mântuitorului nostru. De aceea, oricine va îndrăzni să batjocorească morții noștri, dragostea noastră pentru libertate, va plăti nu numai poporului român, istoriei, ci și credinței noastre sfinte! Atunci am ieșit în stradă pentru libertate, pentru credință, pentru adevăr. Dumnezeu este cu noi și acum, iubiți timișoreni! Și nu ne va lăsa, pentru că vrem adevărul și dreptatea. Sângele strigă de-acolo unde este.

Mulțimea: – Există Dumnezeu! Există Dumnezeu! Există Dumnezeu!

V. Voicilă: – Există Dumnezeu!... Iubiți timișoreni, în data de 22 seara, la Arad, au zburat porumbeii. Au zburat baloane, nu s-a spart nicio vitrină. Am reușit să nu avem nicio victimă, în urma celor două zile de demonstrații. Dar în data de 22 noaptea, cei doi generali, Nuță și Mihalea, au venit la Arad și au terorizat orașul. În urma acestor zile au fost 21 de morți. Nici acum nu știm cine a tras. Nici acum nu știm cine a făcut această lovitură...

Mulțimea: – Huoooo!...

V. Voicilă: – Ucigașii! Asasinii!...

Mulțimea: – A-sa-si-nii! A-sa-si-nii! A-sa-si-nii!...

V. Voicilă: – Asupra Consiliului din Arad s-a tras încontinuu și nu a fost găurit, iar din Consiliu soldații au tras și-au găurit clădirile de jur împrejur. S-a făcut o diversiune, s-a tras cu simulatoare, să păstreze această stare de tensiune. Nici acum nu știm cine sunt cei care ne-au ucis frații noștri, dar sângele strigă... „Jos Iliescu!”...

Mulțimea: – Jos Iliescu! Jos Iliescu! Jos Iliescu!...

V. Voicilă: – Poporul român este un popor pașnic. Nu dorește să ucidă, nu dorește să facă rău nimănui. Dar dorește un singur lucru: să se spună adevărul. Să știm cine este vinovat. Cine a greșit să fie înlăturat, iar la conducerea acestei țări să ajungă oameni demni. Oameni frumoși, oameni curați, care să ducă mai departe idealurile tinerilor și vârstnicilor care, în decembrie, au fost gata să moară pentru adevăr. Dragi timișoreni, acum, în preajma Crăciunului, vreau să vă fac o urare: Să ne aducă Moș Crăciun un conducător mai bun!...

Actul III – București

Arhivă, 22 decembrie 1989, în direct, la TVR, din grupul revoluționarilor:

Actorul Ion Caramitru:

– În Palat au pătruns reprezentanții armatei noastre! Lăsați-i să dezarmeze...! Stați cu ochii îndreptați acolo și fără violență fizică! Nu avem nevoie de așa ceva! Lumea trebuie să știe că România e civilizată, cu trecut istoric, cu spirit, cu umor... Acum e o țară adevărată, curajoasă și plină de dreptate. Rămânem dreți, nu trebuie să ne coborâm la fleacuri! Avem nevoie de adevăr, nu l-am trăit până acum. (...)

Am reușit să ajungem aici, în spatele tancurilor, cu armată, cu studențime și cu oamenii pe care îi vedeți, cu mii și mii de români și de alte naționalități, care ne-au condus. În fața dumneavoastră se află eroul nostru, Mircea Dinescu, poetul. Vă rog să-l priviți! El lucrează, vă va spune despre ce este vorba. Suntem emoționați, obosiți și dorim ca tot poporul român, de orice naționalitate, care a luptat cu arma în mână, în sensul că a avut în suflet acea suflare divină a lui Dumnezeu și a răbdării poporului român care, în sfârșit, s-a rupt (...).

Oameni buni! Vă rog să mă ascultați puțin! Vă rog să mă ascultați în liniște!... Vorbesc din partea unui Comitet de redactare a Proclamației de eliberare a țării noastre! Vă rog să faceți liniște! Ascultați-mă! În acest moment, s-a transmis de două ori, în toată țara, pe televiziune, cuvântul Comitetului care se ocupă de redactarea Proclamației care va elibera țara, în sfârșit, de dictatură și de crimă. Avem o mare rugămintă: această clădire trebuie îngrijită acum. Este a noastră, a poporului. E nevoie. Ea emite cu greutate. Nu atingeți cablurile! Toată țara este cu ochii pe noi. Noi am reușit acest lucru! Să nu ne batem joc de ceea ce avem de făcut! Trebuie liniște, ordine, ca să nu fim călcați în picioare. Trebuie să știți: Securitatea nu a cedat încă! Nu se știe unde-i Ceaușescu. Trebuie neapărat să fim organizați! Trebuie neapărat să fim liniștiți, pentru ca energia și puterea noastră să fie folosită! În acest moment, Mircea Dinescu, eroul nostru național, scrie împreună cu oamenii care știu să facă lucrul ăsta cum trebuie, scrie Proclamația către popor. Dumneavoastră sunteți cei care vă veți bucura primii de acest lucru, pentru că această clădire, acest univers al lumii, care este Televiziunea și de care am fost ținuți departe, departe, fără a avea niciun pic de legătură cu ceea ce se întâmplă în lume (...). Românii, de orice naționalitate, nu au pierit. Sunt tineri, sunt puternici și știu să-și apere țara. Iată, pentru acest lucru, nu trebuie să cedăm!... Și cei care au fost și fără vină, poate va trebui să-i iertăm, dar să știe pentru ce... pedeapsa crimei va fi aceea pe care o știți dumneavoastră. Trebuie, pentru asta, să fim organizați! Să nu fim anarhici! Nu trebuie distrus nimic! Țara e a noastră! Poporul suntem noi! Nu trebuie distrus nimic! Uitați-vă la acest soare minunat! Dumnezeu e cu noi!

Din Studioul TVR liberă, în direct:

Actorul și regizorul Sergiu Nicolaescu:

– Frați români, nu suntem niște huligani! Suntem români patrioți, care am reușit, astăzi, după câteva zile de chinuri, după eroica Timișoară, la care mă adresez și pentru care inima mea de timișorean

este alături de ei, vreau să vă spun: am ocupat, astăzi, mulțimea din București, românii adevărați, cei care au fost curajoși, care au rezistat pe străzi în fața gloanțelor și a tancurilor, am ajuns astăzi la Radio-Televiziunea Română, care, printr-un efort, sunt împreună cu noi, aparatele funcționează, ceea ce demonstrează că adevăratul patriotism, adevăratul român trăiește încă în România. Fac un apel, în primul rând, la Armata Română! Este inexplicabil ca un soldat al Armatei Române să tragă asupra românilor, fraților săi, să tragă asupra populației în care se pot afla fii și copii ai lor sau ai rudelor lor! Este inadmisibil! Mă adresez Ministerului de Interne. Sunteți români, la fel ca noi! Mă cunoașteți și mă iubiți! Și, dacă mă cunoașteți și mă iubiți, credeți-mă! Nu vă lăsați... nu vă supuneți orbește ordinului! Niciun jurământ nu este orb. Ați jurat, într-adevăr, președintelui țării. E adevărat, s-a jurat, cu ani în urmă, și Regelui Mihai. Să fie sănătos! Dar ceea ce vrem noi, astăzi, să jurați poporul! Suntem români, în primul rând, și nimeni, absolut nimeni nu ne poate scoate din această piele de român, pe care o avem. Fac apel, în primul și în primul rând, la muncitorime! Rog muncitorii din fabrici, din uzine, să întrerupă lucrul! Dacă nu întrerupeți lucrul imediat, dacă nu veniți aici, în fosta Piață Stalin, dacă nu veniți aici, la Televiziune și vă alăturați nouă, să știți că ceea ce vedeți acuma ar rămâne un foc de paie! Și eu nu vreau să fie un foc de paie! Vreau să veniți aici milioane! Bucureștiul are două milioane. Un milion să fie aici! Vă rog foarte mult! Întreprinderile care aud, cetățenii care sunt acasă, printr-un ordin, într-adevăr, înțelept, Armata s-a retras. Ministerul de Interne s-a retras. Nu se mai trage în mulțime. Din acest punct de vedere, suntem cu toții de acord să tratăm... reprezentanții noștri să trateze cu Guvernul, să trateze cu reprezentanții partidului și să ajungem la o soluție prin care, în niciun caz și sub nicio formă, să nu se tragă în oameni și în populație. Nu are nimeni dreptul, nici președinte, nici rege și nimeni pe lumea asta să omoare poporul român! Vrem să luptăm pentru libertate și independență. Cum luptăm, dacă în țara noastră această libertate nu există? Și această independență, a fiecărui individ, înainte de toate! Nu există o țară independentă dacă nu există oameni liberi! Nu ne e frică nici de unguri, nu ne e frică de nicio altă națiune! Toți ne-au fost frați până ieri, ne vor fi frați de-aici înainte! Deci fac apel către întreaga populație a țării: Ieșiți afară din case! Duceți-vă în fața primăriilor! Ocupați-le în mod pașnic! Suntem oameni, suntem români, suntem patrioți! Poate unii dintre noi am făcut greșeli. Nu vrem să continuăm aceste greșeli! Vrem să tratăm în mod loial, în mod sincer, cinstit, vrem să tratăm cu cei care conduc, încă, țara! După aceste tratative, să ținem la curent întregul popor. În momentul de față, câțiva dintre noi lucrează la un material scris pe care, în mod organizat, să vi-l putem prezenta.

Armata, foarte mulți dintre dumneavoastră mă cunoașteți personal. Nu mai puneți mâna pe armă și nu mai trageți! Ministerul de Interne, sunteți români, la fel ca noi! Aveți aceeași inimă ca noi! Nu se poate să trageți în noi! Noi nu suntem înarmați. Nu suntem înarmați nici cu cuțite, nici cu pietre, cu nimic. Am văzut această populație care e aici, e alături, pe străzile Bucureștiului, strigând lozinci, sunt liberi să strige ce vor. Să stăm de vorbă cu ei, să vedem ce au nevoie, ce le trebuie! Nu vrem să facem crime! Nu vrem să ducem vărsarea de sânge mai departe! Nu ne puteți ajuta în acest lucru decât întreaga populație a țării, ieșind în stradă, în mod pașnic, fără răzbunări. Cei care sunt în Ministerul de Interne, cei care poartă uniforma de Miliție sau de Securitate, să nu le fie teamă! Noi considerăm că sunteți români, la fel ca noi, și sunteți de aceeași inimă, ca și noi. Nu mai ascultați de ordinele pe care le primiți! Ordinele pe care le primiți sunt date de niște oameni care nu sunt conștienți de momentul pe care îl trăiesc. Împrejurul nostru, credeți dumneavoastră că Bulgaria, Ungaria, Cehoslovacia, toate țările vecine nouă, Uniunea Sovietică, marea Uniune Sovietică, cu transformările pe care le-am văzut cu toții în ultimele luni, toți acești oameni care ne-au fost prieteni, până mai ieri, începând de câteva zile ne sunt dușmani, credeți dumneavoastră? Nu! Nu ne sunt dușmani! Ei au pășit pe o cale de eliberare pe care, în mod organizat, vrem să o discutăm cu cei care conduc încă țara și care au puterea. În momentul de față, poate dumneavoastră, aceiași, mă priviți. Suntem foarte puțini în comparație cu Armata care poate să tragă. Poate ne învingeți. Poate vom muri. Poate de la aceste aparate veți vorbi, din nou, cu același cinism, să spun așa. Un cinism care depășește orice imaginație. Vă rog foarte mult, priviți-mă! Nu sunt niciun zmeu, nu sunt

niciun Dumnezeu! Sunt un român, un român care vreau, sub orice formă, vreau ca alături de noi să vină întreaga, dar absolut întreaga populație! Ieșiți în stradă, români! Veniți aici, la Televiziunea Română!

Moartea lui Horia Căciulescu

Mai puțini știu însă că au fost secerăți de gloanțe și actori. Horia Căciulescu se numără printre victimele împușcate mortal în timpul evenimentelor din decembrie 1989, petrecute în Capitală. Artistul se afla la volanul mașinii personale, o Dacia verde, împreună cu soția și sora acesteia, când, la o intersecție, după Parcul Cișmigiu, a fost nimerit, prin parbriz, fix în cap, plaga gravă cauzându-i decesul pe loc. Soția și cumnata au fost rănite la membre și, în condițiile astea, au fost nevoite să coboare din mașină, la somația forțelor de represiune ale Armatei.

Actul IV – Cluj, 21 decembrie 1989

Călin Nemeș (n. 1961-1993), actor la Teatrul Național din Cluj, este o altă victimă din lumea scenei autohtone, dar nu numai a gloanțelor, ci și a efectelor post-decembriste cu terori psihice anihilatoare, fiind ucis de minciuna, deziluzia și manipularea care au caracterizat și caracterizează societatea după 1990.

Iată care este chipul său, acest **portret de erou**.

CURRICULUM VITAE

Numele: NEMEȘ	Vârsta: Tânăr
Prenumele: CĂLIN	Profesia: Actor
Domiciliul: Cluj-Napoca	Hobby: Libertatea
Spectacol de referință: 21 Decembrie 1989	

Cluj-Napoca. „Cortina se ridică”:

Ing. Gheorghe Pastor (rănit, președintele Asociației pentru Adevărul Revoluției din Cluj-Napoca):

– În 1989, 21 decembrie, la orele 12 și 30 de minute, mă aflam în Piața Libertății, întâmplător. Când, de la o fereastră, de la redacția revistei „Tribuna”, s-o strigat: „Victorie!”. Fiecare dintre noi am auzit ce se întâmplă în Timișoara de la Radio BBC sau „Europa liberă”. Și sigur că, acolo, ne-am strâns un grup de oameni. Cam șapte persoane. Și ne-am prezentat, după aia, ne-am prezentat: eram eu, Vasian Mircea, Radu Negru și Călin Nemeș. Ne-am hotărât ca să nu părăsim piața, să vedem ce se întâmplă și să vedem ce putem face noi, un grup de oameni. Eram prea puțini, drept care ne-am hotărât să mergem fiecare la locurile de muncă, să ne aducem prieteni, colegi, oameni de încredere, oricum, care... la vremea respectivă, nu prea puteai să vorbești, îți era și teamă. Așa ne-am dus să ne întâlnim, deci întâlnirea era pentru ora 15.00. La ora 15.00 ne-am întâlnit în formație completă. Dintre toți, vreau să vă spun că Călin Nemeș era mai entuziasmat, mai pornit să facă ceva. Nu știam exact ce să facem. Nici unii, nici ceilalți. Și, la un moment dat, am încercat să oprim, să mergem pe carosabil, să oprim circulația. Moment în care ne-a ocolit o mașină, a doua mașină, a treia mașină o înaintat înspre noi, o oprit la câțiva centimetri de picioarele lui Călin Nemeș, după care a pornit în trombă. El s-a prins cu mâinile de portbagajul de deasupra mașinii. Șoferul o frânat după câțiva metri, cu gândul ca să-l dea jos, să-l zdrobească de caldarâm. În momentul ăla o fost reacția absolut spontană a tuturor celor care eram acolo, în piață. Vreau să vă spun că, la ora 15.00, eram

aproximativ un număr de 25 până la 30 de persoane. Nu mai mulți. În Piața Libertății. Dar, în momentul în care s-o întâmplat acest incident, la unison, toți am reacționat violent împotriva șoferului mașinii. În timp ce noi îl înjuram sau îl apostrofăm pe șofer, Călin Nemeș s-o suit cu picioarele sus, pe mașină, și o ținut un mic discurs spontan. Călin le-o spus: „Domnilor, haideți aici, către noi, pentru că ne mor frații și surorile la Timișoara! Haideți și voi în grupul nostru!”. După ce Călin o ținut acel mic discurs, l-am luat jos de-acolo și ne-am dus, din nou, pe trotuarul nostru, în fața Bibliotecii Universității. Pe la orele 15.20, în piață au venit două mașini cu militari. Din care s-au dat jos aproximativ 20 de militari. Toți erau cu cască de război și mantale lungi, pregătiți pentru luptă. Dar noi nu ne-am... niciunul dintre noi nu ne-am gândit că ei ar fi un posibil pericol, pentru că nu cunoști. Noi ne așteptam ca, la acea vreme, să vină domnii cu bastoanele și să ne aresteze, eventual, pentru ceea ce facem. Ce făceam, de fapt? Am încercat să cântăm. Nu știam ce să cântăm în momentul ăla. Și am spus: „Domnule, hai să cântăm „Deșteaptă-te, române!””, am început și nici n-am mai știut, deci primele două versuri. Nu știam niciunul dintre noi „Deșteaptă-te, române!” de la cap la coadă. După care „Hai să dăm mână cu mână!”. Moment în care am zis: „Dom’le, nu știm noi să... să ăsta, hai să mergem până în Piața Păcii!”. În acest timp, unitatea condusă de căpitanul Carp Dando – am aflat, ulterior, cum îl chema pe căpitan – au luat poziție exact în intersecția „Continental”-Piața Libertății. Eu m-am îndreptat către trotuare, am văzut că trotuarele erau pline, la momentul ăla, de oameni care se uitau către grupul nostru, care ce făceam? Încercam să cântăm și să-i invităm pe cei de pe trotuare către noi. Totuși, oamenii ăștia i-am simțit aproape de noi, chiar dacă n-au venit printre noi. Deci ei aveau o participare pasivă. N-au plecat de-acolo. Au stat. Au rămas să vadă ce se întâmplă. Chestiunea asta a durat 15-20 de minute, deci se făcuse 15.45. Mă duc la oamenii noștri și le spun: „Haideți să mergem în Piața Păcii!”. Și-ncepem să ne deplasăm pe trotuar, să mergem către „Continental”. La care căpitanul Carp Dando o strigat către grupul nostru: „Rămâneți pe loc, că am ordin să trag!”. Și noi ne-am uitat mirați: „Cine-i ăsta?! De ce să tragă?!”, noi am rămas mirați că căpitanul respectiv, Carp Dando, dorește să ne țină pe loc, amenințându-ne că... „Dom’le, am ordin să trag, nu vă deplasați pe-acolo!”. Noi nu am luat în serios această amenințare, că n-avea nicio motivație, practic. Noi nu făcusem nimica. Nimica împotriva legii, în afară de faptul că ne-am adunat și am încercat să cântăm ceva. Și-o început deplasarea. În momentul ăsta, cineva dintre noi, respectiv pictorul Ladio, zice: „Cum, mă, să trageți voi în copiii ăștia?! Păi, nu m-or împușcat pe mine la Cotul Donului, când am făcut răzbelul, și voi vreți să-i împușcați pe copiii ăștia nevinovați?!”... și pictorul Ladio a început să se dezbrace și s-o pus în genunchi în fața dispozitivului de militari. Călin Nemeș ajunge, uitându-se și discutând cu noi, umăr în umăr cu căpitanul Carp Dando, care le spunea ceva militarilor. Atingându-se, s-au speriat, probabil, și unul, și celălalt. Niciunul nu se uita direct către celălalt. Deci fiecare discuta cu oamenii, respectiv, căpitanul Carp cu subunitatea lui, iar Călin Nemeș discuta cu noi. Și ei s-au întâlnit undeva, în mijlocul intersecției, lovindu-se umăr în umăr. S-au întors unul către celălalt și Călin Nemeș, fiind, sigur, mult mai slab și mai mic decât căpitanul Carp, s-o atins cu mâna de haina, de mantaua căpitanului Carp. Care-l împinge și, în cădere, el se agață de haina militară, dar, în tot acest timp, căpitanul Carp Dando avea pistolul scos afară din toc și probabil că era armat, pentru că, cu o mișcare bruscă, să-și elibereze haina (undeve de-aici, din spate, l-o prins Călin), și-o descărcat pistolul. S-a auzit primul foc de armă. Noi, deci grupul, ne deplasam, în momentul ăla, pe trecerea de pietoni, către Piața Libertății. Piața Păcii, pardon! Și se aude o comandă. Eu vă spun exact ce-am auzit eu, ce-am simțit eu, atunci... „Foc!”... Eu mă uitam chiar către căpitan și către dispozitivul de militari, care era cam la șapte, opt metri distanță de mine. M-am uitat către ei și militarii, reacția lor a fost să se uite în spate, între ei, să vadă dacă nu există ceva între ei, deci nu comanda... „Foc!” ei la asta s-au uitat. Se aude a doua oară comanda „Foc!”... militarii iar s-au uitat între ei, mirându-se... „Da’ trageți odată!” – a fost comanda căpitanului Carp și militarii au început să tragă. Unii în poziție verticală. Alții în poziție orizontală. Cert e că eu am fost împușcat de la o distanță de sub patru metri, nerealizând atunci momentul împușcării mele. Eu nu am simțit decât o amorțeală. Și-atât. Nu durere, nu nimic. Și-o spaimă. Spaima era pentru că în grupul nostru era o femeie care a

căzut pe caldarâm și, de sub capă, avea o capă de blană, începuse să-i curgă sânge foarte abundent. Și eu m-am speriat atunci: „Dom’le, oamenii ăștia trag către noi cu gloanțe adevărate!”. Pentru că eu, în tot acest timp... „Stați liniștiți! Oamenii ăștia trag cu gloanțe oarbe!”, auzisem detunăturile și nimeni nu pătea nimic, dintre noi. Eu chiar fiind împușcat la momentul respectiv. Călin Nemeș, fiind foarte aproape, deci în interiorul grupului de militari, l-am văzut căzut jos, așa, iar militarii au tras nu numai către grupul nostru, ci și către trotuare. Și de pe un trotuar, și de pe celălalt. O să vedeți că sunt victime mult mai multe decât... deci 13 morți în Piața Libertății și aproape 30 de răniți. Iar unul dintre militari s-o dus la Călin Nemeș și cu bocancul l-o lovit de două ori în cap. El era deja împușcat, curgea sângele de sub el, și, cu două lovituri de bocanc, probabil să verifice dacă mai trăiește sau nu mai trăiește.

Col. (r) magistrat militar Tit Liviu Domșa:

– Călin Nemeș a fost prieten cu copiii mei și, în consecință, l-am cunoscut încă înainte cu câțiva ani de ’89. Pot afirma despre el că a fost un om cu un mare suflet. Un om de caracter, foarte încăpățânat în ideile pe care le avea. Și, atunci când era convins că o idee de-a lui este bună, făcea tot posibilul să-i convingă pe ceilalți, folosindu-și, pentru asta, chiar și talentul lui de actor, pe care-l avea din belșug. Așa încât Călin Nemeș, atunci când a apărut în Piața Unirii, a fost capabil sau a făcut totul ca să adune lângă el oameni care să-i împărtășească dorința de a face ceva, atunci. Nu cred că era sigur ce anume vrea să facă. N-avea cum. În cercetări, printre obiectele pe care le-am adunat eu din locurile în care au murit oameni, am găsit și un carnet de notițe, al lui, în care era notat: „Ora 12.20 – Victoria!”.

Dorin Andone (actor):

– Pot spune despre Călin că a fost, înainte de toate, un om atât de sensibil, încât era un barometru al generației din care făcea parte, și-n afară de asta, un barometru al tineretului din Cluj, pentru care a fost un simbol.

Gheorghe Nemeș (tatăl lui Călin):

– Călin a fost un actor. Un actor, dar un sufletist și un copil bun. Toți l-au iubit. El o vorbit liber. A fost și la București și a vorbit liber, a fost și la Timișoara, a vorbit liber, i-a plăcut să vorbească și să spună adevărul, Călin. Să spună adevărul. Or, parcă a fost cineva contra – pentru că mai sunt multe rămășițe ale vechiului comunism, care au funcții și au tot ce le trebuie – am urât comunismul, stimate domn. Am urât comunismul și eu, și familia mea. Am suferit. Am suferit toți, deși am luptat pentru țara asta, tatăl meu, frații mei. A fost greu. Și, dacă a fost iubit Călin, poate a fost și urât, nu poate, cert a fost și urât Călin. Pentru că Călin vorbea. Asta i-a fost meseria. (...)

În data de 21 decembrie urmăream să-mi iau pensia. Pe-această adresă era, aici stăteam. Și, pe la orele cinci, patru, după patru, când s-o tras acolo, eu auzeam de-aici. Se auzea. M-am uitat pe geamuri, umblau TAB-urile alea ale lor, tancuri, mașini pe-aici, înconjurat prin cartier. Și chiar i-am spus doamnei Drăgan, la care stau, zic: „Precis Călin e acolo!”. Și, vă dau cuvântul meu de onoare că, nu știu, parcă l-am văzut pe Călin, exact în acel loc unde s-o întâmplat, în față la „Continental”, am zis: „Precis e acolo și fiul meu, Călin!”. Și parcă l-am văzut. Și voiam să mă duc. Și doamna la care stau aci nu m-o lăsat să plec.

Actorul revoluționar Călin Nemeș – fragment din recitalul de pe scena Teatrului Național din Timișoara, decembrie 1990. Un an de la Revoluție.

„Când se va sfârși asfaltul drumului, trupul meu și trupul tău se vor face asfalt, ca să nu rămână necălătorită această țară de vis.

Când vor cădea frunzele pomului, când se va veșteji iarba câmpului, pletele mele și pletele tale se vor așterne pe câmpuri, ca să nu rămână înfrigurată această țară de vis.

Când vor muri câinii, când vor muri caii, când iepurii vor fi înghițiți de gura morții, când ciorile negre și pescărușii albi vor fi mistuiți de gura aerului, eu și cu tine vom fi câine și cal, și cioară, și iepure, dar mai ales pescărușul cel alb, ca să nu rămână fără diadema ei de carne vie această țară de vis.”

(Din Arhiva audio-vizuală AMR, înregistrări-document TVR)

Liza **KRATOCHWILL**